

САВРЕМЕНА ПРОУЧАВАЊА ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу
САВРЕМЕНА ПРОУЧАВАЊА ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ
Зборник радова са V научног скупа младих филолога Србије одржаног
30. марта 2013. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу
Година V / Књ. 1

Издавач

Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу

Уређивачки одбор

Проф. др Милош Ковачевић
Проф. др Божинка Петронијевић
Проф. др Радивоје Младеновић
Проф. др Драган Бошковић
Проф. др Никола Рамић
Проф. др Катарина Мелић
Доц. др Владимир Поломац
Доц. др Маја Анђелковић
Доц. др Никола Бубања
Доц. др Часлав Николић
Доц. др Мирјана Секулић
Јелена Петковић

Одговорни уредник

Проф. др Милош Ковачевић
Јелена Петковић

Рецензенти

Проф. др Милош Ковачевић
Проф. др Никола Рамић
Проф. др Радивоје Младеновић
Проф. др Мирјана Мишковић Луковић
Проф. др Божинка Петронијевић
Др Стана Ристић, научни саветник
Проф. др Тијана Ашић
Проф. др Анђелка Пејовић
Проф. др Саша Модерц
Доц. др Сања Ђуровић
Доц. др Александар Милановић
Доц. др Владимир Поломац
Доц. др Ана Јовановић
Доц. др Јелена Даниловић

Лектура и коректура

Тања Танасковић

За издавача

Проф. др Иван Коларић
декан ФИЛУМ-а

Ликовни уредник

Слободан Штетић, ред. проф.

Технички уредници

Срђан Стевановић
Стефан Секулић

Штампа

„Универзал“, Чачак

Тираж

150 примерака

ISBN 978-86-85991-60-8

Зборник радова са V научног скупа младих филолога Србије
одржаног 30. марта 2013. године
на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу

**САВРЕМЕНА ПРОУЧАВАЊА
ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ**
Година V / књ. 1

Крагујевац, 2014.

САДРЖАЈ

О ДВЕМА КЊИГАМА ЗБОРНИКА СА ПЕТОГ НАУЧНОГ
СКУПА МЛАДИХ ФИЛОЛОГА СРБИЈЕ / 5

О ПРВОЈ, ЛИНГВИСТИЧКОЈ КЊИЗИ ЗБОРНИКА / 7

I ИСТОРИЈСКОЈЕЗИЧКА И ДИЈАЛЕКТОЛОШКА ПРОУЧАВАЊА

Катјарина Беџовић

МАЛИ УВОД У ДИЈАХРОНУ СЕМАНТИКУ - КОРЕН *JARЪ- (JAR,
JARA, JAROST): ЗНАЧЕЊСКЕ ТРАНСПОЗИЦИЈЕ КРОЗ ВРЕМЕ / 15

Жељко Степановић

ГЛАГОЛИ ОД ОСНОВА *VЪR- (*VER-) И *VIR- У СРПСКИМ
И СЛОВЕНАЧКИМ ДИЈАЛЕКТИМА / 27

Александра Јанић

ПОМОЋНИ ГЛАГОЛ ЈЕСАМ/СЪМ, БУДЕМ/БЪДА И СУБЈУНКТИВНА
СЕМАНТИКА У СРПСКОМ И БУГАРСКОМ ЈЕЗИКУ / 39

Бојана М. Вељовић

УПОТРЕБА ИНФИНИТИВА У ГОВОРУ ТУТИНА И ОКОЛИНЕ / 51

II МОРФОЛОШКА И ТВОРБЕНА ПРОУЧАВАЊА

Јована Јовановић

ТВОРБА ИМЕНИЦА ИЗ КЛАСЕ NOMINA ACTIONIS У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ / 65

Томислав Мајић

СЛОЖЕНЕ КОНСТРУКЦИЈЕ СА ИНДЕКЛИНАБИЛНОМ ПРЕПОЗИТИВНОМ
КОМПОНЕНТОМ СТРАНОГ ПОРЕКЛА - ПРИМЕНА ПРАВОПИСНИХ
РЕШЕЊА НА КОРПУСУ СПОРТСКОГ НОВИНСКОГ ИСКАЗА / 79

Ана Петровић

МОЦИОНИ СУФИКСИ У УЏБЕНИЦИМА
СРПСКОГ ЈЕЗИКА КАО СТРАНОГ / 87

Марија Стјанојевић

УТИЦАЈ ПРЕФИКСА НА ВАЛЕНТНОСТ ГЛАГОЛА
У НЕМАЧКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ / 97

Бојана Раденковић Шошић

КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА ПРЕДЛОГА А У ОДАБРАНИМ
ГРАМАТИКАМА ИТАЛИЈАНСКОГ ЈЕЗИКА / 107

III ЛЕКСИКОЛОШКА ПРОУЧАВАЊА

Ана Тешић

НАЗИВИ РОМАНСКОГ ПОРЕКЛА ЗА ОДЕЋУ,
ОБУЋУ И НАКИТ У ГОВОРУ СПИЧА / 117

Ана Ранђеловић

О ЛЕКСИЦИ У ИСКУСНОМ ПОДРУМАРУ ЗАХАРИЈА ОРФЕЛИНА / 127

Вања Миљковић

СЕМАНТИКА ГЛАГОЛА УНИШТИТИ У СВЕТЛУ
ТЕОРИЈЕ МЕНТАЛНИХ ПРОСТОРА / 139

Катјарина Аксић

СЛИЧНОСТИ И РАЗЛИКЕ ИЗМЕЂУ ПРИНЦИПИЈЕЛНЕ
ПОЛИСЕМИЈЕ И ДРУГИХ КОГНИТИВНО-ЛИНГВИСТИЧКИХ
ПРИСТУПА ЗНАЧЕЊУ ЛЕКСЕМА / 153

Јелена Павловић

КОНЦЕПТ ВЛАСТИ У ЈЕЗИЧКОМ ОГЛЕДАЛУ / 161

Ivana Vlaković

FACIAL FEATURES IN ENGLISH AND SERBIAN
IDIOMATIC EXPRESSIONS / 173

Jelena Simunović Poluga

CULTURALLY MARKED LEXIS – TRANSLATION
AS A MODE OF COLONIZATION / 183

IV АНАЛИЗА ДИСКУРСА И ПРАГМАТИЧКА ПРОУЧАВАЊА

Irena Aleksić

THE PRAGMATICS OF SERBIAN TELEVISION COMMERCIALS / 195

Никола Савић

СЕМАНТИЧКА И ПРАГМАТИЧКА АНАЛИЗА РЕЧЕНИЧНИХ
АДВЕРБИЈАЛА У ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ / 203

Милица Мимовић / Снежана Зечевић

МЕТАФОРЕ У НЕФОРМАЛНОМ ГОВОРУ СТУДЕНТСКЕ ПОПУЛАЦИЈЕ / 211

Vladimir Figar

THE IMPORTANCE OF COMPRESSION IN METAPHORICAL CONCEPTUAL
INTEGRATION NETWORKS: SELECTED EXAMPLES FROM THE
POLITICAL DISCOURSE OF SERBIAN DAILY NEWSPAPERS / 223

Milena Kostić

SUBJECTIVITY AND INTERSUBJECTIVITY IN DISCOURSE
ON THE TOPIC OF GLOBAL BUSINESS / 235

У СИНТАКСИЧКА И СТИЛИСТИЧКА ПРОУЧАВАЊА

Ивана Мишић

НЕГИРАНИ ПРИДЕВИ И НЕГАТИВНО СЛАГАЊЕ У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ / 249

Маиа Петровић

ГЛАГОЛСКЕ ПЕРИФРАЗЕ СА ГЕРУНДОМ У ШПАНСКОМ И
ЊИХОВИ ПРЕВОДНИ ЕКВИВАЛЕНТИ У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ / 261

Сања Нинковић / Најаиа Куршума

О ЗНАЧЕЊУ ПРЕПОЗИЦИЈЕ *MIT* / 269

Милица Милашиновић / Марија Глишић

ПЕРФЕКАТ У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ И ЊЕГОВИ ПРЕВОДНИ ЕКВИВАЛЕНТИ
У ФРАНЦУСКОЈ ВЕРЗИЈИ ДЕЛА *РАНИ ЈАДИ* ДАНИЛА КИША / 277

Милана Додић / Саиа Милошевић

ГЛАГОЛСКА ВРЕМЕНА И ЊИХОВИ СТИЛИСТИЧКИ ЕФЕКТИ У
РОМАНУ СЛАВИЦЕ ГАРОЊЕ *ПОД МЕСЕЧЕВИМ ЛУКОМ* / 289

Јелена Љ. Спасић

ЕКСПЛАНАТИВНОСТ У НОВИНСКОМ ИЗВЕШТАЈУ / 299

Саиа Ђукић

СТАТУС АГЕНЦИЈСКОГ НАЧИНА ИЗРАЖАВАЊА УНУТАР
ПФС-А САВРЕМЕНОГ СРПСКОГ ЈЕЗИКА / 309

Стефан Тодоровић

ФРАЗЕОЛОШКЕ ПЕРИФРАЗЕ У СРПСКОМ
СПОРТСКОМ НОВИНАРСТВУ / 317

Марија Копривица Лелићанин

МАРКЕРИ ОГРАЂИВАЊА У НОВИНСКИМ УВОДНИЦИМА
НА ИТАЛИЈАНСКОМ ЈЕЗИКУ / 329

Данка Синадиновић

ПРИЛАГОЂЕНОСТ ГОВОРА ЛЕКАРА ШИРОЈ ПОПУЛАЦИЈИ / 339

Јована Томић

ЛИНГВОСТИЛИСТИЧКА АНАЛИЗА ПЕСМЕ
ПОДНЕ ЈОВАНА ДУЧИЋА / 349

Соња Миловановић

СТИЛСКО-СЕМАНТИЧКЕ ОДЛИКЕ ПЕСМЕ
ЈЕФИМИЈА МИЛАНА РАКИЋА / 357

Тијана Биберцић

ЛИНГВОСТИЛИСТИЧКА АНАЛИЗА ПЕСМЕ *ВЕЧЕ*
НА ШКОЉУ АЛЕКСЕ ШАНТИЋА / 367

Владимир Перић

DADA-LINGUA / 377

Најалија Живковић

ОРТОГРАФСКО-ФОНОЛОШКА АДАПТАЦИЈА ИМЕНИЧКИХ
АНГЛИЦИЗАМА У РОМАНУ *О ЛОНДОНУ* МИЛОША ЦРЂАНСКОГ / 387

VI ПРИМЕЊЕНОЛИНГВИСТИЧКА ПРОУЧАВАЊА

Даница Јеротијевић

УТИЦАЈ ФОНЕТСКОГ ОКРУЖЕЊА НА УСВАЈАЊЕ ИНТЕРДЕНТАЛНИХ
ФРИКАТИВА У ЕНГЛЕСКО-СРПСКОЈ МЕЂУЈЕЗИЧКОЈ ФОНОЛОГИЈИ / 395

Тјана Кukić Prošić

ANALIZA IZOSTAVLJANJA ODREĐENOG I NEODREĐENOG
ČLANA U ITALIJANSKOM JEZIKU KOD UČENIKA ČIJI
JE L1 SRPSKI IZ PERSPEKTIVE TRANSFERA / 407

Милица Ђуричић

НЕГОВАЊЕ СЛОВАЧКО-СРПСКОГ БИЛИНГВИЗМА У СТАРОЈ
ПАЗОВИ: УСЛОВИ У ОБРАЗОВНОМ СИСТЕМУ И СТАВОВИ
ПРИПАДНИКА СЛОВАЧКЕ НАЦИОНАЛНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ / 421

Милена Видосављевић

МОТИВАЦИЈА НАСТАВНИКА И УЧЕНИКА У
ИНТЕРКУЛТУРАЛНОЈ НАСТАВИ / 431

Љидија Пасуљевић

DVOJEZIČNA NASTAVA NA FRANCUSKOM JEZIKU U
BEOGRADSKIM GIMNAZIJAMA: PRIMER ISTRAŽIVANJA
PISANIH RECEPTIVNIH VEŠTINA UČENIKA / 439

Маријана Вучковић

ОБЛИЦИ ПОВРАТНИХ ИНФОРМАЦИЈА И ЊИХОВА ЕФИКАСНОСТ / 447

Нега Видановић / Јелена Јосијевић

СТАВОВИ НАСТАВНИКА ПРЕМА УПОТРЕБИ
ЛИТЕРАРНИХ ТЕКСТОВА У ЕФЛ УЧИОНИЦИ / 457

Весна Алексић

ВАСПИТНО-ПЕДАГОШКА ФУНКЦИЈА УЏБЕНИКА
СТРАНОГ ЈЕЗИКА – УКЉУЧИВАЊЕ УЧЕНИКА У
РЕЛЕВАНТНЕ ИНТЕЛЕКТУАЛНЕ АКТИВНОСТИ / 467

Мирјана Филиповић

ОД КЊИГЕ ДО МОБИЛНОГ УЧЕЊА: УЧЕЊЕ ЈЕЗИКА ПОМОЋУ
МОБИЛНИХ УРЕЂАЈА ИЗ СТУДЕНТСКЕ ПЕРСПЕКТИВЕ / 479

Нина Манојловић

ОПАЖАЊЕ ПОВРАТНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ И УЛОГА НАСТАВНИКА
У ТЕСТИРАЊУ УЗ ПОМОЋ КОМПЈУТЕРА / 491

Ана Тешић¹
Београд

НАЗИВИ РОМАНСКОГ ПОРЕКЛА ЗА ОДЕЋУ, ОБУЋУ И НАКИТ У ГОВОРУ СПИЧА²

У раду су разматрани називи романског порекла за одећу, обућу и накит у говору Спича и извршена је лексичко-семантичка и етимолошка анализа. Након етимолошке анализе, сваки романизам пропраћен је својим панданима из других говора Црне Горе с циљем да се укаже на фонетске промене до којих је дошло у овим позајмљеницама и осветли ареал њиховог простирања.

Кључне речи: српски језик, етимологија, лексичко-семантичка анализа, романизам

1. Увод

Бројни романизми очувани у говорима Јадранског приморја резултат су вишевековног утицаја романских језика и култура на тамошње словенско становништво.

Термином романизам означавају се речи које су из неког од романских језика или дијалеката ушле директно у неромански језик. Постоје три главна слоја романизама у приморским говорима – далматоромански лексички остаци, позајмљенице из венецијанског дијалекта и речи преузете из италијанског књижевног језика. У мањем броју заступљене су лексеме из других италијанских дијалеката (нпр. тршћанског, ломбардског), као и из других романских језика (нпр. румунског, француског).

Циљ рада је да се систематизују лексеме романског порекла из лексичко-семантичких група којима се означавају делови одеће, обућа и накит посведочене у говору Спича, као и да се изврши лексичко-семантичка и етимолошка анализа прикупљеног материјала. За потребе овог рада ексцерпирана је студија Момчила Поповића и Драгољуба Петровића *О говору Спича: Грађа*, коју чине опис говора Спича, речник и одабрани текстови писани аутентичним говором Спича.

Овај рад, у коме су анализирани називи романског порекла за одећу, обућу и накит, чини део опширнијег истраживања романског елемента у говору Спича. У претходном раду (Тешић, у штампи) размотрена је једна шира лексичко-семантичка група – кухињска и кулинарска терминологија. Закључци до којих се дошло, као и паралеле које се могу повући испитивањем романизама који припадају различитим лексичко-семантичким групама биће дати у закључку.

1 tesicana@gmail.com

2 Овај чланак је настао као резултат рада на пројекту бр. 178007 „Етимолошка истраживања српског језика и израда *Етимолошког речника српског језика*“, који у целини финансира Министарство просвете и науке Републике Србије и као резултат рада на билатералном пројекту са Републиком Словенијом 2012–2013 „Дијалекатска лексика српског и словеначког језика – компаративни аспект“ / „Narečna leksika srbskega in slovenskega jezika – komparativni aspekt“.

2. Лексичко-семантичка анализа

2.1. У раду је разматрано деветнаест лексема романског порекла из три лексичко-семантичке групе³ – делови одеће, обућа и накит. Прикупљени материјал распоређен је даље у лексичко-семантичке подгрупе, на основу ужег одређења појединачних речи. Одређене групе и подгрупе састоје се од једног члана, због чињенице да су оне у говору Спича заступљене са само једном речи романског порекла.⁴

Лексичко-семантичка група којом се означавају делови одеће најбројнија је и садржи петнаест лексема. У оквиру ње може се издвојити више подгрупа. Подгрупа материјали садржи четири лексеме – *рђба*, *камбрѣк*, *кђрдѣла*, *фѣша*. Подгрупа делови женске одеће састоји се од пет лексема – *камиждѣи*, *кђрдѣѣн*, *кђшула*, *шравѣша* и *фацулѣѣи*. Подгрупа делови мушке одеће заступљена је с речју *корѣѣи*. Реч *фанѣла* спада у подгрупу делови горње одеће (мушке и женске). Лексеме *каѣѣѣи* и *манѣѣѣѣ* налазе се у подгрупи делови горње одеће (мушке и женске) који се облаче преко других одевних предмета. Лексема *фронѣѣи* део је подгрупе одевни предмети који се носе на глави и њихови делови. У подгрупу остало спада лексема *палѣѣша*, дијалекатска варијанта књижевног *еѣолѣѣша*.

Лексичко-семантичку групу којом се означава обућа чини само једна лексема – *шкарѣѣина*. У оквиру лексичко-семантичке групе накит налазе се три лексеме – *кадѣѣна*, *манѣѣна* и *фркадѣла*.

2.2. Могућност развијања нових значења одабрана је као један од елемената лексичко-семантичке анализе, јер сведочи о уклопљености речи у српско-хрватски лексички систем.

Од деветнаест романизама који чине наш корпус, две лексеме развиле су полисемију – *рђба*, *фацулѣѣи*. Примарно значење лексеме *рђба*, тј. примарна семантичка реализација јесте „тканина“. Од овог основног значења, путем механизма ланчане полисемије, где се из примарног развило секундарно значење, а из секундарног терцијарно настала су значења – „одећа“ → „народна ношња“ (уп. Драгићевић 2007: 133). Реч *фацулѣѣи* има два значења – „велика женска марама“ и „врста разнобојне свилене прегаче“. Сматрамо да се у овом примеру полисемантичке структуре може говорити о упоредном постојању двају значења, али се такође оставља могућност постојања ланчане полисемије.

3. Етимолошка анализа

У раду се настојало утврдити ком слоју романизама припадају анализиране позајмљенице. Консултовани су етимолошки речници српског (тј. српско-хрватског), италијанског, француског језика и РЕР. Одреднице су уобличене према моделу усвојеном у *Еѣтимолошком речнику срѣског језика* (ЕРСЈ), уз одређене измене, имајући у виду да су у нашем раду предмет анализе искључиво лексеме романског порекла посведочене у говору Спича.

3 Наш корпус чине искључиво именице које нису у творбеној вези, те смо из тог разлога одлучили да користимо термин *лексичко семантичка група* који подразумева да чланови који су део те целине припадају истој граматичкој врсти и нису у творбеној вези, те самим тим представљају ужи скуп од онога који се назива *семантичким пољем* (уп. Драгићевић 2007: 239).

4 Други чланови који би припадали овим лексичко семантичким групама и подгрупама биле би домаће речи, као и алоглотске лексеме нероманског порекла.

Након наслова одреднице и дефиниције, следи сажет суд о пореклу датог романизма, са потврђеним изворним обликом из неког од романских језика или дијалеката. Затим се износи суд о пореклу романског предлошка. Сваки романизам пропраћен је потом својим варијететима из других говора Црне Горе (уколико их има) да би се указало на фонетске промене до којих је дошло у овим позајмљеницама и утврдило у којој су мери оне и данас у употреби у приморским и континенталним говорима Црне Горе.

кадѐна *f.* „дуги ланац за мали женски цепни сат; ставља се око врата и држи сат заденут за појас“

- ✓ Од вен. *cadena* (Скоок 1971-1974 2: 12-13 s.v. *kàdēna*; Мусић 1972: 163; Липовац Радуловић 1981: 141); облици са *-ш-* били би реликти из балканског латинитета.
- Вен. *cadena* од лат. *catēna(m)*, могућег етрурског порекла (ДЕЛИ 1979-1988: 217; РЕР 1764).
- Лексема потврђена и у другим говорима Црне Горе, без фонетских варијанти.

камбрѝк *m.* „врста танког платна“

- ✓ Од вен. *cambriche* (Виња 1998-2004 2: 52-53). Мање је вероватно порекло од ит. *cambrì* (Мусић 1972: 164; Липовац Радуловић 1981: 147).
- Вен. / ит. реч од имена града Самбрау на северу Француске, у коме се ова врста тканине производила; облик *cambriche*, карактеристичан за говоре северне Италије, развио се на основу пикардског изговора имена града (Виња *l.c.*; ДЕЛИ 1979-1988: 190).
- У континенталној Црној Гори варијетет *kàмрик*, с упрошћавањем сугласничке групе *-мбр-* у *-мр-* (Вујичић 1995: 56; Гаговић 2004: 112; Станић 1990-1991: 349; Стијовић 1996: 283).

камижѝт *m.* „дуга женска хаљина, саја“

- ✓ Од вен. *camisoto* (Скоок 1971-1974 2: 27-28 s.v. *kâmiž*; Мусић 1972: 165). Старије позајмљенице, потврђене у балк. латинитету, биле би рум. *cătașa*, алб. *këmishë*, *kmishë* (Скоок *l.c.*).
- Вен. *camisoto* деминутив од вен. *camisa* < познолат. *camīsia(m)* (Скоок *l.c.*). Познолат. *camīsia(m)* може бити галског порекла (ДЕЛИ 1979-1988: 191).
- Лексема потврђена и у другим говорима Црне Горе, без фонетских варијанти.

капѝт *m.* „капут“; **капѝтина** *m.* реј. „изношени капут“

- ✓ Од ит. *sappotto* (Скоок 1971-1974 2: 38-39 s.v. *kàpa*; Мусић 1972: 167; Липовац Радуловић 1981: 155); уп. истрором. *capuoto* (Скоок *l.c.*).
- Ит. *sappotto* аугментатив од ит. *sappa* < познолат. *sāppa(m)* (ДЕЛИ 1979-1988: 201; РЕР 1642).
- Лексема потврђена и у другим говорима Црне Горе, без фонетских варијанти. Реч *капѝтина* њен је домаћи дериват.

кѡрдела f. „чипка“

- ✓ Од ит. *cordella* (Скок 1971-1974 2: 153 s.v. *kôrda*; Липовац-Радуловић 1981: 175).
- Ит. *cordella* деминутив од ит. *corda* < лат. *chorda*, грчког порекла (Скок l.c.; ДЕЛИ 1979-1988: 283-284; РЕР 1881).
- Лексема потврђена и у другим говорима Црне Горе, без фонетских варијанти.

кѡрдѡн m. „канап, шпаг, платнени уски за везивање (џака, прегаче)“

- ✓ Од ит. *cordone* (Скок 1971-1974 2: 153 s.v. *kôrda*; Мусић 1972: 176; Липовац-Радуловић 1981: 175).
- Ит. *cordone* аугментатив од ит. *corda* < лат. *chorda*, грчког порекла (Скок l.c.; ДЕЛИ 1979-1988: 283-284; РЕР 1881).
- Лексема потврђена и у другим говорима Црне Горе, без фонетских варијанти.

корѡт m. „мушки јелек без рукава“

- ✓ Вероватно од ит. *coretto* (Скок 1971-1974 2: 241 s.v. *kurâj*); варијетет *корѡѡт(о)* можда од ит. *corpetto* / сев.-ит. *corpet(o)* (уп. Боерио 1867: 200; Пирона 1996: 189).
- Ит. *coretto* / *corpetto* изведенице од ит. *corpo* < лат. *côrpus*, *-oris*, неразрешене етимологије (ДЕЛИ 1979-1988: 286; РЕР 2248).
- Лексема потврђена и у другим говорима Црне Горе, без фонетских варијанти. Варијетет *корѡѡт* потврђен је само у говорима Истре (Вуковић 2001: 175; Шимуновић 2006: 243; Роки Форгунато 1997: 237; Мардешић-Центин 1997: 287).

кѡтула f. „сукња“

- ✓ Вероватно од вен. *cotola* (Мусић 1972: 177; Липовац-Радуловић 1981: 177). Мање је вероватно порекло од ит. *cottola* (Скок 1971-1974 2: 168-169 s.v. *kôta*).
- Вен. / ит. реч од франачког *kotta „туника, хаљина“ (ДЕЛИ 1979-1988: 293; РЕР 4747).
- Лексема потврђена и у другим говорима Црне Горе, без фонетских варијанти.

манѡна f. „наруквица“

- ✓ Од ит. *manina* (Скок 1971-1974 2: 370-371 s.v. *mànina*; Мусић 1972: 186; Липовац-Радуловић 1981: 206); уп. тосканизам *манѡња* / *манѡња* „наруквица“ < тоск. *maniglia*, некада карактеристичан за говоре Истре, данас најчешће замењен венецијанизмом *браѡлетѡ* < вен. *brazzoletto* (Виња 1998-2004 2: 168-169).⁵
- Ит. *manina* деминутив од ит. *mano* < лат. *manus* (ДЕЛИ 1979-1988: 713-716; РЕР 5339).

5 Лексема *манѡна* очувала се у говорима Црне Горе, вероватно због утицаја дубровачког говора у коме овај романизам није замењен венецијанизмом *браѡлетѡ* (Мусић 1972: 186).

- Лексема потврђена и у другим говорима Црне Горе, без фонетских варијанти.

мѠнтељ м. „мантил“

- ✓ Од ит. *mantello* (Скок 1971-1974 2: 372 s.v. *màntija*; Липовац Радуловић 1981: 207).
- Ит. *mantello* деминутив од ит. *manto* < познлат. *māntu(m)*, изведено од лат. *mantēllu(m)* „вео“ (ДЕЛИ 1979-1988: 717; РЕР 5326).
- Варијетет *манѠѠел* у ји. Боки (Липовац Радуловић 1981 l.c.).

палѠта ф. „ознака официрског чина, еполета“

- ✓ Од фр. *épaulette*; довођење у везу са ит. *spalletta*, данас *spallina* (Липовац Радуловић 1997: 212) не чини се могућим.
- Фр. *épaulette* изведеница од фр. *épaule* < лат. *spatūla* „лопатица“ (Блох, Вартбург 1950: 218-219; Гамилшег 1928: 371; РЕР 8130). Данашње значење „ознака официрског чина“ развило се у XVII в. из првобитног „део коњског оклопа“ (Блох, Вартбург l.c.).
- Лексема потврђена и у Ускоцима (Станић 1990-1991: 78).

рѠба ф. „тканина“, „одећа“, „народна ношња“

- ✓ Од ит. *roba* (Скок 1971-1974 3: 151 s.v. *rob*²; Мусић 1972: 219; Липовац Радуловић 1981: 296).
- Ит. *roba* од германског *rauba* (Скок l.c.; РЕР 7090).
- Лексема потврђена и у другим говорима Црне Горе, без фонетских варијанти.

травеша ф. „прегача која се носи од појаса до мало изнад дужине раше; од лепшег је материјала; по дну и на цењу извезена ибришом“

- ✓ Од вен. *traversa*, ит. *traversa* (Скок 1971-1974 3: 494 s.v. *travérs*; Мусић 1972: 230; Липовац Радуловић 1981: 360)⁶; уп. крчкором. *traviarsa*, *travarsa* „id.“, истрором. *travěsa* „id.“ (Скок l.c.).
- Вен. / ит. реч од лат. *tra(n)svērsa*, сложенице од лат. *trans-* и *vertere* (Скок l.c.; РЕР 8858).
- Ближе вен. / ит. предлошку у другим говорима Црне Горе стоји *ѠравѠерса* (Липовац Радуловић l.c.) / *ѠравѠерса* (Мусић l.c.); забележено и *ѠравѠѠса* (Пешикан 1965: 284). У континенталној Црној Гори чешће се јавља варијетет *ѠровѠѠа* (Ђупић 1977: 200; Ђупићи 1997: 493) / *ѠровѠѠа* (СТИЈОВИЋ 1996: 292), са прелазом романског вокала *a* у *o*.

⁶ Истог су порекла и лексеме *ѠарвиѠѠсла*, *ѠарвѠѠлина*, *ѠравѠѠлина* „уздужна греда; обла греда; попречна греда на крми или прови; пловидба с јаким бочним ветром“ (Виња 1998 2004 3: 258 259).

фанѐла f. „вунени џемпер“

- ✓ Од вен. *fanela* (Мусић 1972: 235; Липовац-Радуловић 1997: 78-79). Могуће је и порекло од ит. *fanella*; уп. истрором. *faniela*, тршћ. *fanele*, алб. *fanellë* (Скоп 1971-1974 1: 521 s.v. *flanël*).⁷
- Вен. / ит. реч преко фр. *flanelle* од крајњег енгл. *flannel*⁸ (ДЕЛИ 1979-1988: 442), са испадањем консонанта *l*; уп. дисимиловани облик *franel*, потврђен у венецијанском говору (Дорија 1987: 224).
- У континенталној Црној Гори забележена и палатализована варијанта *фањѐла* (Боричић 2002: 340; Стијовић 1996: 293; Пешикан 1965: 288; Ђупић 1977: 200; Ђупићи 1997: 532) / *фањѐла* (Вујичић 1995: 130), као и облик са прелазом *ф > в* *вањѐла* / *вањѐла* (Станић 1990-1991: 74).⁹

фацулѐт m. „велика женска марама, повезача од танког, готово паучинастог ткања, везује се испод затиљка или браде“, „врста разнобојне свилене прегаче, са ресама на дну“; **фацулетих** m. „марамница“

- ✓ Од ит. *fazzoletto* (Скоп 1971-1974 1: 501-502 s.v. *facòl*; Мусић 1972: 236; Липовац Радуловић 1981: 78).
- Ит. *fazzoletto* вероватно деминутив од ит. *fazzoletto* < говорног лат. **faciōlu(m)*, изведенице од лат. *facies* „лице“, могућег лонгобардског порекла (ДЕЛИ 1979-1988: 421-422; РЕР 3130).
- У континенталној Црној Гори забележени и варијетети са прелазом *ф > в*¹⁰ – *вацулѐти* (Пешикан 1965: 288), *вариџуле* / *вариџулетих* (Станић 1990-1991: 76). Лексема *фацулетих* је изведеница на домаћем терену од лексеме *фацулѐти*.

фа̀ша f. „уздужно парче (платна, хартије, земљишта)“

- ✓ Од ит. *fascia* (Скоп 1971-1974 1: 508 s.v. *fāš*; Мусић 1972: 236; Липовац Радуловић 1981: 82). Делом може припадати и балканском латинитету, преко румунског и албанског, уп. буг. *фа̀ша* „кожна трака“ < рум. *fașe* „повој“; алб. *fashë* „повој, трака“ (Скоп l.c.).
- Ит. *fascia* од лат. *fāscia(m)* < лат. *fāscis* „сноп“ (ДЕЛИ 1979-1988: 418; РЕР 3208).
- Лексема потврђена и у другим говорима Црне Горе, без фонетских варијанти.

фркадела f. „дуга укосница“

- ✓ Вероватно од вен. *forcadela* (Мусић 1972: 240). Мање је вероватно порекло од ит. архаизма *forcatella* (Липовац Радуловић 1981: 92).
- Вен. *forcadela* је изведеница од вен. *forca* „виљушка“ < лат. *fūrca(m)* (РЕР 3593).

7 Књижевни облик *фл̀анѐл*, -ѐла је у српско хрватски ушао преко нем. *Flannel*, од крајњег енгл. *flannel* (Скоп 1971 1974 1: 521 s.v. *flanël*).

8 Енглеска реч од од галског *gwlanep*, изведенице од *gwlan* „вуна“ (ДЕЛИ 1979 1988 l.c.).

9 На прелаз *ф > в* највероватније су утицали источнохерцеговачки говори у којима се глас *ф* не изговара (Мусић 1972: 87).

10 В. претходну напомену.

- У континенталној Црној Гори забележени и варијетети са прелазом $\phi > \psi$ ¹¹ – *вркадѐла* (Гаговић 2004: 35; Станић 1990-1991: 101) / *вркадѐла* (Пешикан 1965: 288), као и палатализовани облик *вркађѐла* (Станић l.c.).

фронџин m. „предњи део качкета“

- ✓ Од вен. *frontin* (Мусић 1972: 240; Липовац Радуловић 1981: 96). Могуће је и порекло од ит. *frontino* (Скок 1971-1974 1: 220 s.v. *brunčela*). Старија позајмљеница је арум. *frunceană* „обрва“ (< лат. *frons, -tis*), реликт из балканског латинитета (Скок l.c.).
- Вен. *frontin* / ит. *frontino* изведеница од ит. *fronte* < лат. *frōnte(m)*, неразрешене етимологије (ДЕЛИ 1979-1988: 461; РЕР 3533).
- Лексема потврђена и у другим говорима Црне Горе, без фонетских варијанти.

шкарпина f. (обично pl.) „плитка свечана мушка ципела“

- ✓ Од ит. *scarpino / scarpina* (Скок 1971-1974 3: 258 s.v. *scarpa*; Липовац Радуловић 1981: 326).
- Ит. реч деминутив од ит. *scarpa* < герм. *scarpa „цеп израђен од коже“ (ДЕЛИ 1979-1988: 1145-1146; РЕР 7981c).
- Забележено и *шкарџин* < ит. аугментатива *scarpone* (Мусић 1972: 247; Липовац Радуловић 1997: 282).

4. Закључак

Лексика Спича обилује романизмима, те се истраживањем овог корпуса може стећи добар увид у степен утицаја романских језика на говоре Црне Горе. Лексеме романског порекла заступљене су у општем лексичком фонду, дакле, у готово свим термилошким скупинама које се тичу свакодневног живота и функционисања људи. Лексичко-семантичке групе којима се означавају делови одеће, обућа и накит, анализирани у овом раду, састоје се од 19 лексема и друга су најбројнија скупина романизма забележених у говору Спича. Најбројнија је раније анализирана терминологија кухиње и кулинарства (в. Тешић, у штампи). На мањи број романских позајмљеница заступљених у називима за одећу, обућу и накит може утицати чињеница да се њима означавају предмети који су захтевали развијенији степен друштва, док се називи из терминологије кухиње и кулинарства односе на предмете који су део једног од најосновнијих подручја људског живота.

Етимолошка анализа показала је присутност позајмљеница новијег слоја у лексичко-семантичким групама којима се означавају делови одеће, обућа и накит у говору Спича – венецијанизма и италијанизма, као и једног галицизма (*палѐша*). Од деветнаест испитиваних романизма, девет речи пореклом је из италијанског књижевног језика – *каидџи*, *кџрдѐла*, *кџрдџин*, *манџина*, *манџељ*, *рџба*, *фаџулџи*, *фџша*, *шкарџина*. Из венецијанског дијалекта преузете су четири лексеме – *кадѐна*, *камижџи*, *кџшула*, *фрркадѐла*. У венецијанско-италијанске позајмљенице спада пет лексема – *камбрџик*, *корџи*, *шравџа*, *фанџѐла*, *фронџин*. Међу анализираним лексемама није забележена ниједна позајмљеница из балканског латинитета.

11 В. напомену 9.

Лексичко-семантичка и етимолошка анализа назива за одећу, обућу и накит показала је вишеструки утицај романских језика и дијалеката на говор Спича, који се огледа у различитим путевима позајмљивања лексике романског порекла, као и у развијању фонетских варијанти, што указује на степен адаптивности и распрострањености ових лексема не само у поменутом говору, већ и у осталим деловима Црне Горе. О уклопљености анализираних романизама у српско-хрватски лексички систем сведочи и постојање вишезначности, приказано на примерима лексема *роба* и *фацулџи*.

Литература и извори

Блох, Вартбург 1950: O. Bloch, W. von Wartburg, *Dictionnaire étymologique de la langue française*, Paris: Presses Universitaires de France.

Боерио ³1867: G. Boerio, *Dizionario del dialetto veneziano*, Venezia: Reale Tipografia di Giovanni Cecchini Edit.

Боричић 2002: В. Боричић Тиврански, *Рјечник васојевићког говора*, Београд: Просвета.

Виња 1998–2004: V. Vinja, *Jadranske etimologije. Jadranske dopune Skokovu etimologijskom rječniku* 1–3, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti/Školska knjiga.

Вујичић 1995: М. Вујичић, *Рјечник говора Проићења (код Мојковца)*, Подгорица: Црногорска академија наука и умјетности (Посебна издања ЦАНУ књ. 29, Одјељење умјетности књ. 6).

Вуковић 2001: S. Vuković, *Ričnik selaškega govora. Rječnik dijalekta Selaca na otoku Braču*, Split: Laus.

Гаговић 2004: С. Гаговић, Из лексике Пиве (село Безује), *СДЗб*, 51, 1–312.

Гамилшег 1928: E. Gamillscheg, *Etymologisches Wörterbuch der französischen Sprache*, Heidelberg: Carl Winter Universitätsbuchhandlung.

ДЕЛИ 1979–1988: M. Cortelazzo, P. Zolli, *Dizionario etimologico della lingua italiana* 1–5, Bologna: Zanichelli.

Дорија 1987: M. Doria, *Grande dizionario del dialetto triestino*, Trieste: TRES – Triestina di Edizioni e Stampa.

Драгићевић 2007: Р. Драгићевић, *Лексикологија српског језика*, Београд: Завод за уџбенике.

ЕРСЈ 2003–: А. Лома и др, *Етимолошки речник српског језика*, Београд: Институт за српски језик Српске академије наука и уметности.

Липовац Радуловић 1981: V. Lipovac Radulović, *Romanizmi u Crnoj Gori, jugoistočni dio Boke Kotorske*, Cetinje/Titograd: Obod/Pobjeda.

Липовац Радуловић 1997: V. Lipovac Radulović, *Romanizmi u Crnoj Gori. Budva i Paštrovići*, Novi Sad: MBM–plas.

Мардешић-Центин 1997: P. Mardešić-Centin, *Rječnik komiškog govora, Hrvatski dijalektološki zbornik*, 4, 265–321.

Мусић 1972: S. Musić, *Romanizmi u severo-zapadnoj Boki Kotorskoj*, Beograd: Filološki fakultet Beogradskog univerziteta.

Пешикан 1965: М. Пешикан, Староцрногорски средњокатунски и љешански говори, *СДЗб*, 15.

Пирона ²1996: G. A. Pirona, *Il Nuovo Pirona. Vocabolario Friulano*, Udine: Società filologica friulana.

Поповић, Петровић 2009: М. Поповић, Д. Петровић, О говору Спича – Грађа, *СДЗб*, 56, 5–275.

- PEP⁵1972: W. Meyer-Lübke, *Romanisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg: C. Winter.
- Роки Фортунато 1997: A. Roki-Fortunato, *Libar Viškiga Jazika*, Toronto: Libar Publishing.
- СДЗБ 1905–: *Српски дијалектолошки зборник*, Београд: Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик.
- Скок 1971–1974: P. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* 1–4, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Станић 1990–1991: М. Станић, *Ускочки рјечник* 1–2, Београд: Научна књига.
- СТИЈОВИЋ 1996: Р. Стијовић, Романизми у говору Васојевића, у: Ј. Планкош (ред.), *О лексичким позајмљеницама*, Суботица/Београд: Градска библиотека Суботица/Институт за српски језик Српске академије наука и уметности, 279–297.
- Тешић: А. Тешић, Кухињска и кулинарска терминологија романског порекла у говору Спича, Нови Сад: Филозофски факултет. (у штампи)
- Ђупић 1977: Д. Ђупић, Говор Бјелопавлића, СДЗБ, 23.
- Ђупићи 1997: Д. Ђупић, Ж. Ђупић, Речник говора Загараца, СДЗБ, 44.
- Шимуновић 2006: P. Šimunović, *Rječnik bračkih čakavskih govora*, Zagreb: Brevijar.

ANALYSE DES NOMS D'ORIGINE ROMANE DES VÊTEMENTS, CHAUSSURES ET BIJOUX DANS LE LANGAGE DE SPIČ

Résumé

Cette étude traite les noms d'origine romane des vêtements, chaussures et bijoux présents dans le langage de Spič du point de vue étymologique et sémantique. Après l'analyse étymologique, nous avons présenté les justifications dialectales des autres langages du Monténégro dans le but d'indiquer des changements phonétiques qui se sont réalisées dans les noms analysés et de montrer la diffusion régionale des emprunts lexicaux analysés.

Mots-clés: langue serbe, étymologie, analyse lexicale et sémantique, emprunt lexical roman.

Ana Tešić